

SZEMLE

JEAN FLORI

LA PREMIÈRE CROISADE

L'occident chrétien contre l'Islam

Aux origines des idéologies occidentales

(Éditions Complexe, Bruxelles, 1992. 287 o.)

Jean Floriban a lovagi ideológia kialakulását monográfiákban vizsgáló kutató mellett régóta a keresztes háborúk korának egyik termékeny és nagy hatású szakértőjét is tisztelhetjük. Előbbi munkáiról a Hadtörténelmi Közlemények is hírt adott, míg az utóbbi témáról eddig csak hosszabb tanulmányok láttak napvilágot (Revue historique, Annales ESC, Le Moyen Age stb.), s jelen kötet mondandójának első monografikus összegezése. A témaválasztásban persze nincs semmi meglepő: kutatásai eredményeivel éppen Flori bizonyította, hogy a lovagi ideológia kialakulása és a keresztes háborúk eszmerendszerének kiforrása mennyire szorosan összefüggnek.

A témaválasztás persze még mindig magyarázatra szorul. Lehet-e még az első keresztes hadjáratról újat mondani Runciman, Brundage, vagy a Flori által különösebben nem kedvelt Riley Smith után, s érdemes-e egy könyv témáját egy hadjáratra korlátozni? A kérdésre az olvasó elé került mű egyértelmű választ ad: a keresztes eszme kialakulása valóban a XI. század végi és XII. század eleji forrásokban ragadható meg, s ha a hadi eseményekről nem is, a szervezők és résztvevők motivációjáról, a szent háború eszmei és jogi kereteinek az alakulásáról, az események értelmezéséről valódi újdonságokkal szolgálhat még a kutatás.

Így érthető, hogy a könyv témája ugyan az első keresztes háború, mégis, hadieseményekről vajmi keveset olvashatunk. Ebben a témában új forrás nem került elő, az ismereteket pedig már kiaknázták a korábbi kutatók. A hadjáratra a műből mindössze harminc lap vonatkozik, a többi az előzményekre és a könyv alcímében is jelzett ideológiatörténeti fejtegetésekre.

A bevezető fejezetekben a clermonti zsinathoz vezető utat, az ott elhangzott, máig vitatott tartalmú pápai felhívást elemzi. Vizsgálja, hogy a muzulmán elnyomás alatt szenvedő keresztények panasza, a nekik való segítségnyújtás gondolata, vagy éppen a szent helyek felszabadítása és a lelki érdemszerző zárandóklatok

hagyománya volt-e meghatározó. Különös figyelmet szentel annak a kérdésnek, hogy a pápai kezdeményezést a népi prédikátorok és szervezők mennyiben értelmezték át s hogyan, milyen túlzásokkal fordították le a nép nyelvére. Ebben a vonatkozásban vizsgálja a hadjáratok során elkövetett zsidóüldözéseket, s a magyarázatot éppen az agitátorok által mesterségesen felgerjesztett, muzulmánok elleni hangulatban, bosszúvágyban találja meg.

Külön fejezetben vizsgálja az egyháznak a háborúhoz való viszonyát, az egyház által eltűrt, majd elfogadott, végül éppen általa szervezett szent háborúk gyakorlatát. Ennek keretében tárgyalja az egyház részéről kezdetben megvetett hadakozó réteg szellemi és társadalmi átfomálását az egyház lovagjaivá, a Szt. Bernát által megálmodott és részben soha meg nem valósult „új lovagsággá”.

A kor forrásainak elemzése megkerülhetetlené teszi a kereszténység és az iszlám megítélésének elemzését a kortársak körében: milyen kölcsönös információkkal rendelkeztek, milyenek látták a rivális vallás dogmáit és tagjait. Különösen érdekes fejtegetések értelmezik II. Orbán pápa s maguknak a kereszteseknek a szent háborút illető motivációit. A kor valóságát pillantjuk meg, amikor a vallási és anyagi érdekek párhuzamos meglétét, a legválságosabb pillanatokban a legkegyetlenebb harcusból is kitörő hit és vallásos meggyőződés példáit olvashatjuk.

A könyvecske egyúttal arra is jó példa, hogy egy szakkutató ha megérti a tudományos népszerűsítő műfaj lényegét, mennyire érdekes és érthető olvasmányt tud letenni az asztalra. Persze Flori könyve francia nyelvterületen sem lesz az utca emberének olvasmánya: a kor valóságából következik, hogy a keresztes háborúk lényegének bemutatása csakis a kor egyháztörténetén, egyházzogán s a történeti források terminusainak pontos elemzésén keresztül valósítható meg.

Veszprémy László